

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Кафедра економічної теорії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Перший проректор
професор _____ Р. ШЕЛУДЬКО
« 31 » _____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Галузь знань – 28 «Публічне управління та адміністрування»

Спеціальність – 281 «Публічне управління та адміністрування»

Освітньо-професійна програма – «Публічне управління та адміністрування»

Спеціалізація –

Факультет – менеджменту і економіки

Харків – 2020

Робоча програма дисципліни «Інституціональна економіка» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» спеціальності – 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування».

« 27 » серпня 2020 р. 21 с.

Розробник:

Пасемко Галина Павлівна, професор кафедри економічної теорії, доктор наук з державного управління, професор.

Бага Лілія Григорівна, к.е.н, доцент

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри економічної теорії.
Протокол від 25 червня 2020 р. № 9.

Завідувач кафедри економічної теорії,
професор
від 25 червня 2020 р

Г. ПАСЕМКО

Схвалено навчально-методичною комісією факультету менеджменту і економіки.

Протокол від « 26 » серпня 2020 р. № 2.

Голова навчально-методичної комісії
факультету менеджменту і економіки,
к.е.н., доцент

Ю. ФІЛІМОНОВ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість: кредитів – 4 модулів – 2 змістових модулів – 2	Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування» Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування» Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120		4-й	4-й
		Семестр	
3 них тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 4 самостійної роботи здобувача – 10	Освітній рівень – перший бакалаврський	7-й	
		Лекції	
		20 год.	- год.
		Практичні, семінарські	
		20 год.	- год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		80 год.	- год.
		Вид контролю: <i>істит</i>	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: надати здобувачам вищої освіти знання основ інституціональної економіки. Оволодіти механізмами та інструментами інституціональної економіки для використання їх у професійно-посадовій діяльності в поєднанні аналітичної компетентності з організаційною.

Завдання навчальної дисципліни: сформувані систематичне уявлення щодо механізмів аналізу інституціональних змін, трансакційних витрат, витрат експорту та імпорту інститутів. знання:

- теоретичних основ державного управління;
- характеру взаємин між державою та особистістю;
- сутності й специфіки державного управління;
- принципів і закономірностей державного управління;
- особливостей політичної системи України;
- структури влади, форм державного управління;
- механізмів і методів державного управління;
- основ законності та відповідальності у сфері державного управління;
- процедур і технологій прийняття управлінських рішень;
- критеріїв оцінювання результативності та ефективності державного управління;

вміння: застосування відповідних інструментів інституціональної економіки (теорема Коуза, теорія ігор тощо).

Сформувані навички використання повного об'єму інформації та комунікативних засобів для визначення джерел та отримання інформації з метою аналізу макроекономічних процесів та стану національної економіки держави.

Перелік компетентностей:

Інтегральна компетентність – Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері публічного управління та адміністрування або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та наукових методів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 10. Здатність до усного і письмового спілкування державною мовою.

ЗК 13. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів діяльності).

Спеціальні компетентності:

ФК 1. Здатність до соціальної взаємодії, до співробітництва й розв'язання конфліктів

Програмні результати навчання

РН 2. Знати норми та правила професійного спілкування діловою українською мовою

РН 11. Уміти здійснювати пошук та узагальнення інформації, робити висновки і формулювати рекомендації в межах своєї компетенції

Міждисциплінарні зв'язки

Дисципліна та її розділи, що передують вивченню дисципліни:

1. Економічна теорія
2. Правознавство.

Дисципліна та її розділи, у яких використовують матеріали дисципліни:

1. Регіональна економіка
2. Аграрна політика.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Категорії інституціональної економіки

Поняття інституцій, як правил гри в суспільстві, точніше, - вигаданих людьми обмежень, які спрямовують людську взаємодію в певне річище. Інституційна зміна. Вплив інституцій на функціонування економік.

Офіційні і неофіційні інституції. Інституціональні обмеження. Відмінність між інституціями та організаціями. Вплив інституцій на функціонування економіки. Офіційні та неофіційні обмеження.

Розходження шляхів історичної зміни суспільств, відмінні особливості їх функціонування, умови, що ведуть до подальшого зближення, або породжують розходження.

Роль керівників політичних та економічних організацій щодо існування суспільств, які перебувають у довгостроковому застої або занепаді економічного добробуту. Існування неефективних інституцій та суттєво різне функціонування економік упродовж тривалого часу. Роль ефективних інституцій та організацій у визначенні можливостей суспільства. Роль та можливості керівників політичних та економічних організацій у досягненні ефективніших результатів шляхом зміни інституціональної основи на певну величину.

Тема 2. Інституції та їх функції в економіці

Виникнення нової інституціональної економічної теорії в ХХ сторіччі. Інституціональна економіка як спосіб більш реалістичного погляду на явища, перед якими економічна теорія зупинилася, не досліджуючи, що знаходиться у середині „чорних скриньок”. Інституціональна економіка як наноекономіка та мегаекономіка. Категорії інституціональної економіки, що можуть бути успішно застосовані до вирішення проблем країн і до дослідження її труднощів.

Дослідження проблеми адміністративних бар'єрів. Трансакційні витрати, як витрати, що спрямовуються на оплату адміністративних бар'єрів. Адміністративні бар'єри, як спосіб квазібізнесу.

Категорія контракту. Поняття соціального контракту. Правила як моделі або зразки поведінки. Поняття соціальної норми. Характеристика норм і правил в логічних дослідженнях. Опортуністична поведінка. Санкції за порушення правил та їх класифікація. Класифікація правил.

Інституція як сукупність, що складається з правила або декількох правил і зовнішнього механізму примушення індивідів до виконання цього правила. Значення інституцій як правил, що є формами здійснення державного регулювання економіки. Інституції як могутні обмеження на ділову активність чи прискорювачі економічного зростання. Координаційна і розподільна функції інституцій.

Тема 3. Система інституцій

Формальні і неформальні правила та ознака, що розмежовує їх. Варіанти співвідношення формальних і неформальних правил. Ієрархія правил. Взаємодія індивідів та інституцій. Інституціональні угоди, інституціональне середовище та його складові. Дія індивідів на інституціональні угоди, вплив інституціональних угод одна на одну, інституціонального середовища на інституціональні угоди, інституціональних угод на інституціональне середовище та на індивідуальну поведінку індивіда тощо.

Уявлення про сопідлеглість (субординацію) правил. Надконституційні правила. Конституційні правила. Економічні правила та правила власності. Правомочності та їх перелік за англосаксонською правовою традицією.

Неофіційні обмеження: розширення, вдосконалення і видозмінювання офіційних правил, суспільно схвалені норми поведінки і добровільно обрані стандарти поведінки. Офіційні обмеження. Класифікація офіційних правил Еліонором Остромом (1986 р.). Політичні правила, економічні правила, контракти, економічні обміни, угоди.

Тема 4. Норма як базовий елемент інституцій

Визначення норми, як передбачення певної поведінки, що обов'язкове для виконання і має своєю функцією підтримку „порядку” в системі взаємодії. Структура норми. Види норм та їх структура.

Теорія суспільного вибору: норми як результат раціонального вибору. Три центральних для теорії суспільного вибору постулати: методологічний індивідуалізм, модель раціонального вибору і застосування концепції обміну до аналізу політики.

Економіка угод: норма як передумова раціональної поведінки. Типи та співвідношення угод. Варіанти співвідношення угод (експансія, торкання, компроміс).

Раціональність як норма поведінки. Чотири „ідеальні типи” поведінки (цілераціональна поведінка, ціннісно-раціональна поведінка, традиційна поведінка, афективна поведінка).

Соціологічний аргумент: екзогенний характер раціональності. Експериментальна економіка: емпіричне спростування. Теорія неповної раціональності: когнітивні обмеження раціонального вибору. Моделі обмеженої раціональності. Раціональність, що заснована на процедурі.

Тема 5 Теорема Коуза і трансакційні витрати

Розподіл правомочності між власниками. Три варіанти розподілу прав власності в рамках ВАТ.

Формулювання теореми Коуза та її доказ. Українська приватизація в світлі теореми Коуза.

Визначення трансакційних витрат, як витрат, що пов'язані з обміном і захистом правомочності. Три варіанти пояснення виникнення трансакційних витрат. Теорія трансакційних витрат: роль інформаційних витрат. Теорія суспільного вибору: роль витрат узгодження. Теорія угод: роль неоднорідності інституціонального середовища.

Класифікація трансакційних витрат (на пошук інформації, на ведення переговорів, на укладання контракту, витрати вимірювання). Проблема вимірювання (оцінки) трансакційних витрат.

Тема 6. Внелегальна (тіньова) економіка

Ціна підкорення закону і ціна внелегальності: ціна підкорення закону (витрати, що пов'язані з доступом до закону, витрати, що пов'язані з продовженням діяльності у межах закону), структура внелегальної економіки, ціна внелегальності та її структура (витрати, що пов'язані: з ухиленням від легальних санкцій, трансфертом доходів, ухиленням від сплати податків та нарахувань на заробітну плату, з відсутністю легально зафіксованого права власності, з неможливим використанням контрактної системи, з виключно двостороннім характером внелегальної угоди, з доступом до внелегальних процедур вирішення конфліктів.

Наслідки існування внелегальної економіки: макроекономічні наслідки, внелегальний ринок як інституціональна система.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		Л	п,с	лаб	с.р.		л	п,с	лаб	с.р.
Змістовий модуль 1.										
Тема 1. Категорії інституціональної економіки	20	4	4		12					
Тема 2. Інституції та їх функції в економіці	20	4	4		12					
Тема 3. Система інституцій	20	2	2		16					
Разом за змістовим модулем 1	60	10	10		40					
Тема 4. Норма як базовий елемент інституцій	20	4	4		12					
Тема 5. Теорема Коуза і трансакційні витрати	20	4	4		12					
Тема 6. Внелегальна (тіньова) економіка	20	2	2		16					
Разом за змістовим модулем 2	60	10	10		40					
Усього годин	120	20	20		80					

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Категорії інституціональної економіки	4
2	Інституції та їх функції в економіці	4
3	Система інституцій	2
4	Норма як базовий елемент інституцій	4
5	Теорема Коуза і трансакційні витрати	4
6	Внелегальна (тіньова) економіка	2
	Разом	20

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
-	-	-

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1	Категорії інституціональної економіки	12
2	Інституції та їх функції в економіці	12
3	Система інституцій	16
4	Норма як базовий елемент інституцій	12

5	Теорема Коуза і трансакційні витрати	12
6	Внелегальна (тіньова) економіка	16
	Разом	80

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання (далі ІНДЗ) необхідне для систематизації, закріплення і розширення теоретичних і практичних знань з дисципліни «Історія та теорія державного управління». ІНДЗ дозволяє здобувачам опанувати необхідні практичні навички при вирішенні конкретних практичних завдань, розвитку навичок самостійної роботи й оволодіння методикою ведення наукових досліджень, пов'язаних з темою ІНДЗ.

ІНДЗ здобувачі виконують самостійно протягом вивчення дисципліни «Історія та теорія державного управління» з проведенням консультацій викладачем дисципліни відповідно до графіка навчального процесу.

Вимоги до оформлення ІНДЗ

ІНДЗ припускає зміст наступних елементів наукового дослідження:

- практична значущість;
- комплексний і системний підходи до вирішення поставленого завдання;
- використання сучасних теоретичних методологій та наукові розробки досліджень за даною темою;
- застосування творчого підходу й відбиття власного бачення вирішення поставленого завдання.

Комплексний і системний підходи використовується для розкриття теми й полягає у тому, що предмет дослідження підлягає багатобічному вивченню: теоретичні положення, практичні рішення й наробітки, аналіз, шляхи поліпшення й умови реалізації. При цьому необхідно дотримувати взаємозв'язку, послідовності й логічності викладу.

Використання сучасних теоретичні методології і наукові розробки досліджень за даною темою необхідно для проведення аналізу й обґрунтування засобів поліпшення ряду аспектів предмета й об'єкта дослідження. Для цього треба використати сучасні вітчизняні й закордонні результати досліджень.

Тему ІНДЗ здобувач виконує згідно з варіантом за останньою цифрою залікової книжки. Під час вивчення дисципліни «Кадрова політика і державна служба» здобувачі виконують одне ІНДЗ.

ІНДЗ повинно містити наступні розділи:

1. Титульний аркуш містить:
 - назва вищого навчального закладу;
 - назва кафедри;
 - назва навчальної дисципліни;
 - тема завдання;
 - дату подачі ІНДЗ викладачеві на перевірку – день, місяць, рік;
2. Зміст. Відбиває назву розділів (параграфів і т.п.) письмової роботи, які розкривають зміст ІНДЗ. Всі сторінки нумеруються (праворуч угорі). Винятком є титульний аркуш, тому нумерацію починають із цифри «2».
3. Вступ. Розкриває сутність, стан наукового завдання і її значення роботи. Тут же вказуються мету й завдання дослідження, інформаційну базу.
4. Основна частина. Розкриває наукове дослідження і відповідає обраній темі, вступу й висновкам ІНДЗ.
5. Висновки. У висновках указують результати, отримані при проведенні дослідження, пропозиції або рекомендації щодо вирішення поставленого завдання відповідно до результатів дослідження. Висновки мають корелювати з поставленими у вступі завданнями.
6. Список літератури. Джерела розміщують за абеткою прізвищ авторів або заголовків.

7. Додаток. До додатків можуть входити різноманітні таблиці, ілюстрації, схеми, діаграми та ін. У разі їх наявності оформлення відбувається наступним чином: після списку літератури оформляють окрему сторінку з написом у центрі: „ДОДАТКИ”, номер якої є останнім, котрий ставиться до обсягу ІНДЗ. Нумерацію додатків виконують шляхом використання заголовних букв алфавіту (А, Б, В,...), які розміщують праворуч у верхньої частині аркуша.

8. Вимоги до оформлення. Обсяг роботи до 20 друкованих сторінок шрифт Times New Roman, 14, полуторний інтервал; поля: 20 мм з усіх боків.

Перелік орієнтовних тем

Тема 1. Інституціональні рамки неокласики (межі застосування неокласичного підходу: Повнота інформації. Досконала конкуренція. Homo economicus).

Тема 2. Інституціональна теорія: «старий» і «новий інституціоналізм». (Парадигма неокласики. «Дерево» інституціоналізма. «Старий» інституціоналізм. Неінституціональна економіка. Нова інституціональна економіка).

Тема 3. Норма як базовий елемент інституцій. Норми: результат раціонального вибору або абсолютний детермінант дії? (Визначення норми. Теорія суспільного вибору: норми як результат раціонального вибору. Економіка угод: норма як передумова раціональної поведінки. Типи угод. Співвідношення угод.)

Тема 4 раціональність як норма поведінки (Соціологічний аргумент: екзогенний характер раціональності. Експериментальна економіка: емпіричне спростування . Теорія неповної раціональності: когнітивні обмеження раціонального вибору. Раціональність, заснована на процедурі).

Тема 5. Теорія ігор і моделювання взаємодій: основні поняття Теорії ігор (Типи рівноваги, класифікація моделей). Ігри, що повторюються (Змішані стратегії. Еволюційно-стабільна стратегія).

Тема 6. Інституція плану і ринку. Конституції командної економіки і ринку: Конституція командної економіки. Утилітаризм. Цілераціональна дія. Довір'я. Емпатія. Свобода. Легалізм і пошана права власності .

Тема 7. Економічний аналіз прав власності. Економічне обґрунтування права власності. Підходи до специфікації прав власності .

Тема 8. Теорема Коуза. Розподіл правомочності між власниками. Формулювання теореми. Доказ. Українська приватизація в світлі теореми Коуза.

Тема 9. Трансакційні витрати. Визначення трансакційних витрат. Теорія трансакційних витрат: роль інформаційних витрат. Теорія суспільного вибору: роль витрат узгодження. Теорія угод: роль неоднорідності інституціонального середовища. Класифікація трансакційних витрат. Проблема вимірювання.

Тема 10. Внелегальна економіка. Ціна підкорення закону і ціна внелегальності: ціна підкорення закону, структура внелегальної економіки, ціна внелегальності.

Тема 11. Наслідки існування внелегальної економіки (Макроекономічні наслідки. Внелегальний ринок як інституціональна система).

Тема 12. Зміна інституцій в часі: ефект історичної обумовленості розвитку (Три види інституціональних рамок. Інтеграція операцій до сімейно-споріднених структур. Еволюційний варіант розвитку інституцій. Залежність від попередньої траєкторії розвитку. Пояснення інерційності інституціонального розвитку на основі теорії ідеології. Теорія суспільного вибору і пояснення скрутності інституціональних інновацій. Теорія ігор: поширеність норми як перешкода її зміні).

Тема 13. Імпорт інституцій (Револьюційний варіант розвитку інституцій. Імпорт інституцій і зміна траєкторії інституціонального розвитку. Конгруентність інститутів. Два сценарії інституціонального розвитку . Модель східноєвропейського капіталізму)

Тема 14. Теорія контрактів. Типи контрактів. (Поняття контракту. Контракт про продаж і контракт про найм. Типи контрактів) .

Тема 15. Межа між організацією і ринком. (Організація. Межа між інституцією і організацією. Чинники, що визначають оптимальний розмір організації).

Тема 16. Теорія фірми: структура фірми (Проблема взаємовідносин принципала і агента. Варіанти рішення проблеми принципала і агента. Внутрішньо фірмова структура). Типологія фірм.(траєкторія розвитку фірми. Основні типи фірм).

Тема 17. Аналіз організації. Прикладний аналіз організаційних структур. (Ординалістська теорія трансакційних витрат. Баланс фірми як джерело інформації про її структуру. Аналіз і дозвіл внутрішньо фірмових конфліктів на основі теорії угод).

Тема 18. Організаційно-правові форми фірми. (Критерії вибору організаційно-правової форми. Організаційно-правова форма як джерело інформації про стратегію фірми).

Тема 19. Теорія держави. Держава як організація (Функції держави. Специфікація і захист прав власності. «Провали» держави. «Межа» держави). Типологія держав (Держава і проблема принципала і агента. Емпіричні методи оцінки характеру держави).

Тема 20. Домашнє господарство і інші організаційні структури. Домашнє господарство і його типи (Домашнє господарство як організація. Роль рутини у функціонуванні домашнього господарства. Типи домашніх господарств).

Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі: індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Індивідуально-консультативна робота за теоретичною частиною дисципліни проводиться у вигляді:

1. Індивідуальних консультацій – запитання-відповідь стосовно проблемних питань теоретичного матеріалу дисципліни;
2. Групових консультацій – розгляд типових прикладів, практики впровадження та використання нових методів та методик у виробничу практику.

Індивідуально-консультативна робота за практичною частиною дисципліни проводиться у вигляді:

1. Індивідуальних консультацій – завдань, стосовно яких виникли запитання;
2. Групових консультацій – розгляд практичних ситуацій, рольових ігор, які потребують колективного обговорення.

Індивідуально-консультативна робота для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу проводиться у вигляді:

1. Індивідуального захисту самостійних та індивідуальних завдань;
2. Підготовка рефератів для виступу на науковому семінарі, конференції.

10. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни використовуються наступні методи навчання:

- 1). Група методів за джерелом інформації і сприйняття навчальної інформації – **словесні** (лекція, семінари, бесіда, розповідь); **наочні** – (ілюстрація, демонстрація, презентація), **практичні** (збір інформації, її економічна обробка, розрахунки, графічно-схематичне зображення інформації).

Лекція – логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, за необхідності, засобами наочності та демонстрацією дослідів. Лекція є однією з основних організаційних форм навчальних занять і, водночас, методів навчання.

Семінари – форма навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких здобувачі готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Семінарські заняття можуть проводитися у формі бесіди, рецензування та обговорення рефератів і доповідей, дискусій тощо.

Консультація – форма навчального заняття, при якій здобувач отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування (проводяться протягом семестру – поточні та екзаменаційні консультації).

11. Методи контролю

Система оцінювання результатів успішності засвоєння знань, вмінь, комунікацій, автономності та відповідальності здобувачів включає поточний, модульний (відповідно визначеному змістовому модулю), та підсумковий/семестровий контроль результатів навчання.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів.

Поточний контроль знань здобувачів здійснюється за двома напрямками:

I – контроль систематичності та активності роботи на семінарських та практичних заняттях;

II – контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання.

Поточний контроль здійснюється у формі: усне опитування; фронтальне опитування; індивідуальне опитування; письмові контрольні роботи.

Модульний контроль проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті інтегровану оцінку результатів навчання здобувача після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля.

Підсумковий/Семестровий контроль проводиться у формі іспиту у терміни, передбачені графіком навчального процесу.

Семестровий екзамен – форма оцінки підсумкового засвоєння здобувачами теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни, що проводиться як контрольний захід. Завданням екзамену є перевірка розуміння здобувачем програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу екзамен оцінює рівень засвоєння здобувачем компетентностей, що передбачені кваліфікаційними вимогами.

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточний контроль та самостійна робота						Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6		
10	10	15	10	10	15	30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінка «відмінно» (90–100 балів). Здобувач має систематичні та глибокі знання навчального матеріалу, вміє без помилок виконувати практичні завдання, які передбачені програмою курсу, засвоїв основну й ознайомився з додатковою літературою, викладає матеріал у логічній послідовності, робить узагальнення й висновки, наводить практичні приклади у контексті тематичного теоретичного матеріалу.

Оцінка «добре» (75–89 балів). Здобувач повністю засвоїв навчальний матеріал, знає основну літературу, вміє виконувати практичні завдання, викладає матеріал у логічній послідовності, робить певні узагальнення й висновки, але не наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу або допускає незначні помилки у формулюванні термінів, категорій, невеликі арифметичні помилки у розрахунках при вирішенні практичних завдань.

Оцінка «задовільно» (60–74 бали). Здобувач засвоїв матеріал не у повному обсязі, дає неповну відповідь на поставлені теоретичні питання, припускається грубих помилок при вирішенні практичного завдання.

Оцінка «незадовільно» (менше 60 балів). Здобувач не засвоїв навчальний матеріал, дає неправильні відповіді на поставлені теоретичні питання, не вміє або неправильно виконує розрахунки при вирішенні практичних завдань.

Здобувач **не допускається** до складання іспиту, якщо кількість балів одержаних за результати успішності під час поточного та модульного контролю (відповідно змістовому модулю) впродовж семестру в сумі не досягла 35 балів. Після екзаменаційної сесії декан видає розпорядження про ліквідацію академічної заборгованості. У визначені терміни студент добирає залікові бали.

Здобувач **вважається атестованим**, якщо сума балів одержаних за результати підсумкової/семестрової успішності дорівнює 60 балів за поточний і модульний контроль впродовж семестру (мінімум 35 балів) та можлива кількість балів набраних на іспиті – 40 балів.

У випадку, якщо здобувачем набрано менше 35 балів за поточний і модульний контроль, викладач повідомляє завідувача кафедрою. Витяг із протоколу засідання кафедри подається декану факультету про недопущення студента до складання іспиту/заліку. Декан видає розпорядження про недопущення студента до складання іспиту/заліку, як такого, що *не виконав навчальний план*. Відмітка про недопущення до складання іспиту у екзаменаційній/заліковій відомості успішності робиться при наявності розпорядження декана. У день складання іспиту, студенту у відомості успішності записується – *«не допущений»*. Подальша процедура ліквідації академічної заборгованості здійснюється відповідно до чинного положення.

Підсумковий контроль включає три теоретичних питання. На іспит виносяться ключові питання, завдання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх при вирішенні практичних завдань.

13. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій.
2. Завдання для практичних занять.

14. Рекомендована література

Основна

1. Білорус О.Г. Економічна система глобалізму. - К.: ІСЕМВ НАНУ КНЕУ, 2003. - 357 с.
1. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе: Пер. с англ. - М.: Дело ЛТД, 1994. - С.687
2. Буркинський Б.В., Степанов В.М., Харічков С.К. Еколого-економічні орієнтири стратегії сталого розвитку України. – Зб. наук. доповідей «Проблеми сталого розвитку України». - К.: БМТ, 2001. - С. 165-178.
3. Варга Е. Современный капитализм и экономические кризисы. М., 1962.
4. Ватаманюк З.Г., Панчишин С.М. та ін. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка. Навч. посіб. - К.: Альтернатива, 2001. - 607 с.

5. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера. - М.: Наука, 1989.
6. Гальперин В.М., Гребенников П.И., Леусский А.И., Тарасевич Л.С. Макроэкономика. - Спб.: 1994.
7. Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Основи економічних знань. Навч. посіб. - К.: Вища школа, 1998. - 544 с.
8. Геєць В.М. Нестабільність та економічне зростання. - К.: Ін-т екон. прогнозув., 2000. - 344 с.
9. Геєць В.М. Реструктуризація економіки в контексті переходу України на принципи сталого розвитку. - Зб. наук, доповідей «Проблеми сталого розвитку України». - К.: БМТ, 2001. - С. 56-66.
10. Глобальні зміни клімату: економіко-правові механізми імплементації Кіотського протоколу в Україні / За ред. В.Я. Шевчука. - К: Геопринт, 2005.-150 с.
11. Готт В.С., Семенюк З.П., Урсул А.Д. Категории современной науки (становление и развитие). - М.: Мысль, 1984.
12. Данилишин Б.М. Сталий розвиток України: реалії і проблеми. Зб. наук, доп. «Проблеми сталого розвитку України». - К.: БМТ, 2001. - С. 133-150.
13. Данилов-Данильян В.И., Лосев К.С. Экологический вызов и устойчивое развитие. - М.: Прогрес и традиция, 2000.
14. Долішній М.І., Беленький П.Ю., Бойко Є.І. та ін. Регіональна політика: методологія, методи, практика. - Львів: ДПА Друк, 2001. - 720 с.
15. Дорогунцов СІ., Муховиков А.М., Хвесик М.А. Методологічні основи прогнозування і оптимізації природокористування. - К.: Кондор, 2005.
16. Дорогунцов СІ., Ральчук ОМ. Сталий розвиток: спроба визначення змісту і завдань. - Зб. наук. доповідей «Проблеми сталого розвитку України». - К.: БМТ, 2001. - С. 67-86.
17. Екологічне управління: Підручник / В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, Г.О. Білявський та ін. - К.: Либідь, 2004. - 432 с.
18. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. В.М. Гейця. - К.: Ін-т екон. прогнозув.; Фенікс, 2003. - 1008 с.
19. Економічна теорія: Підручник / Заред. В.М. Тарасевича. — К: Центр навчальної літератури, 2006. — 784 с.
20. Задорский В. Концепция устойчивого развития и экологизации Украины // Конструктивная экология и бизнес. - 1998. - № 1-2.
21. Задоя А.А., Петруня Ю.Е. Основы экономической теории: Учеб. пособие. - М.: Рыбари, 2000. - 479 с.
22. Згуровський М.З. Системна методологія передбачення. - К.: Політехніка, 2001.-50 с.
23. Історія економічних вчень (Сучасна економічна думка): Навч. посіб. / За заг. ред. Мочерного С.В. - Львів: Новий світ-2000, 2004. - 480 с.
24. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег. - М., 1998.
25. Кемпбелл Р. Макконнелл, Стенлі Л. Брю Макроекономіка. - Львів: Просвіта, 1997.- 556с.
26. Кіндратець О.М. Формування суспільства сталого розвитку: проблеми і перспективи: Монографія. - Запоріжжя: В-во Запоріж. держ. інженер. академії, 2003. - 383 с.
27. Лисиченко Г.В., Соботович Е.В., Тищенко Ю.С. Перехід до сталого розвитку - ключова задача державної політики на шляху до поліпшення стану техногенно-екологічної безпеки в Україні // Матеріали науково-практичних та круглих столів, проведених під час виставки-презентації МНС України. - К., 2004.
28. Лукінов І.І. До стабілізації еколого-економічного і соціального розвитку. - Зб. наук. доповідей «Проблеми сталого розвитку України». -К.: БМТ, 2001.-С 21-41.
29. Мочерний С.В. Економічна теорія. Посібник. - К: Академія, 2001. -656 с.
30. Национальная экономика: Учебник / Под ред. П.В. Савченко. - М.: Экономист, 2006. -813 с.

31. Національна доповідь з питань сталого розвитку до сьомої сесії Комісії сталого розвитку ООН. // За ред. В. Я. Шевчука. - К., 1999. - 20 с.
32. Національні заощадження та економічне зростання. За редакцією доктора економічних наук Кваснюка Б.Є. К. ІЭП НАНУ, 2000 - 301 с.
33. Нижник Н.Р., Ситник Г.П., Білоус В.Т. Національна безпека України / Методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку. - К.: Преса України, 2000.
34. Основи економічної теорії. Підручник / За ред. прф. С.В. Імочерного. - Тернопіль: Тарнекс, 1993. - 688 с.
35. Основи економічної теорії. Підручник / Срупка М.І., Островерх П.І., Реверчук С.К. - К: Атіка, 2001. - 344 с.
36. Панчишин С. Макроекономіка: навч. пос. - К.: Либідь, 2001- 616 с.
37. Перехідна економіка: Підручник/В.М. Геєць, Є.Г.Панченко,Е.М. Ліб-манова та ін. - К.: Вища школа, 2003. - 591 с.
38. Проблеми сталого розвитку України. 3-є вид. - К.: БМТ, 2001. 423 с.
39. Продуктивні сили і регіональна економіка: Зб. наук. праць. У 2-х ч. / РВПС України НАН України. - Ю: РВ ПС України НАН України, 2006.-4.1.-282 с.
40. Руденко Л.Г. Сталий розвиток: пошуки моделей для України. Зб. наук. доп. «Проблеми сталого розвитку України». - К.: БМТ, 2001. С. 104-119.
41. Руденко Л.Г., Горленко І.А., Олещенко В.І. Україна на пути к устойчивому развитию. - К.: Ин-т географии НАН Украины, 2000.
42. Сахаєв В.Г., Шевчук В.Я. Сталий розвиток і економіка природовідтворення. - К.: Геопрінт, 2004. - 214 с.
43. Семенюк Е.П. Філософські засади сталого розвитку. - Львів: Афіша, 2002.
44. Самуельсон Пол А., Нордгауз Вільям Д. Макроекономіка: Перекл. з англ.- К.: Основи, 1995. - С. 573.
45. Смит А.. Исследование о природе и причинах богатства народов. - М., Соцкдзас, 1962.-684 с.
46. Стратегічні напрями переходу України на засади сталого розвитку в контексті її інтеграції до Європейського співтовариства / За ред. Е.З. Соботовича - К.: Салютіс, 2005. - 44 с.
47. Стратегія і тактика сталого розвитку / А.Г. Шапар, М.А. Ємець, П.І. Копач та ін.; За наук. ред. А.Г. Шапара. - Д., 2004. -313 с.
48. Теоретичні основи національної економіки поняття, персоналі. / За заг. ред. Г.І. Башнянина, З.С.Іфтемічука. -К.: Магнолія плюс, 2004. - 688 с.
49. Україна і світ. Історія господарства від первісної доби і перших цивілізацій до становлення індустріального суспільства: Навчальний посібник для вузів/ За загальною редакцією заслуженого працівника народної освіти України професора Б.Д.Лановика. - К.: Генеза, 2001. - 368 с.
50. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть / А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, А.С. Гальчинський та ін. — К.: Либідь,2002. -470 с.
51. Україна: Стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки - 2006: Монографія / За ред. О.С. Власюка. - К.: НІСД, 2006. - 576 с.
52. Ходжсон Д. Экономическая теория и институты. - М., 2003. — 367 с.
53. Чумаченко М.Г. Проблеми навколишнього середовища і сталого розвитку в Україні. - Зб. наук. доп. «Проблеми сталого розвитку України». - К.: БМТ, 2001.-С. 328-338.
54. Шевчук В.Я. Макроекономічні проблеми сталого розвитку / Ін-т законод. Верхов. Ради України. Центр дослідж. сталого розвитку. - К., 2006. - 198 с.
55. Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Білявський Г.О. та ін. Порядок денний на ХХЗ ст.: національний шлях до гармонійного розвитку. - К.: Літсофт, 2001. - 51 с.
56. Шевчук В.І. Про Концепцію переходу України до сталого розвитку. - Зб. наук, доп. «Проблеми сталого розвитку України». - К.: БМТ, 2001. - С. 42-55.
57. Шпичак О.М. Економічні проблеми АПК України в умовах формування ринкових відносин // Вісник аграрної науки. - 1997.- № 9.- С.18-22

58. Шумпетер Й. Теория экономического развития. - М.: Прогр есе, 1982. -455 с.

59. Якубенко В.Д. Базисні інститути у трансформаційній економіці: Монографія. - К.: КНЕУ, 2004. - 252 с.

Допоміжна

1. Анализ экономики. Страна, рынок, фирма. Под. ред. проф. В.Е.Рыбалкина. Учебник. - М: Международные отношения,1999- 304 с.

2. Баканов М.И., Шремет А.Д..Теория экономического анализа. -М., 1996.

3. Баликоев В.З.Общая экономическая теория. Учебное пособие.-Новосибирск. Лада,1999. - 678 с.

4. Бандурка О.М., Петрова К.Я.,Удодова В.И. Державне регулювання економіки. Харьков, 2000.

5. Гальперін В.М.,Гребенников П.И., Леусский А.И.,Тарасевич Л.С. Макроекономіка. Учебник .Под ред. Л.С.Тарасевича С. - Петербург, 1997-718с.

6. Економіка України: потенціал, реформи, перспективи. Ред. В.Ф.Беседін, І.К.Бондарь, В.І.Пила, Н.А.Соколенко т.4,Київ, 1996.-429с.

7. Экономика и организация рыночного хозяйства. Под. ред. Б.К.Злобина. - М; Экономика, 2000 - 450с.

8. Журнал Економіка АПК. – К.: 1995-2020 рр.

9. Журнал Вопросы экономики. – М.: 1995-2020 рр.

10. Журнал Економіка України. – К.: 1996-2020 рр.

11. Ляшенко. В.И.Фондовые индексы и рейтинги. Д.Сталер,1998 - 317с.

12. Меньшиков С.М.. Новая экономика. Основы экономических знаний Учебное пособие. - М: Международные отношения, 1999. - 400с.